



Delansvariga eller oansvariga?

Mycket ofta hävdas det i den allmänna debatten, att låglöneproblematiken främst beror på arbetsgivarnas snålhet. Är det verkligen så? Är inte fackföreningarna och regeringen i hög grad ansvariga för de förhållanden som uppkommit? Bruksdisponenten, fil.dr. Hans Rudberg belyser några punkter i debatten. Förf. säger sig vara "full av onda aningar beträffande slutresultatet av den just pågående avtalsrörelsen" och säger: "Tekniken är denna, först in-tecknar man på omvägar hela det samhällsekonomiska utrymme för lönekostnadsökningar, som står till buds, sedan börjar man tala om återhållsamhet (andras) till förmån för dem som har det sämst ställt."

Om åtskilliga missförhållanden i vårt samhälle gäller att ansvaret för dem i hög grad är delat mellan olika institutioner och intressegrupperingar, trots att yrkespratarna och andra försöker lägga det helt på ett håll. Syndabockarna par preference är arbetsgivarorganisationer, kapitalister, företagen och ofta "administrationen" så där i största allmänhet. Ett bra exempel är det mångomskrivna låglöneproblemet. Arbetsgivarnas snålhet bär skulden får man höra från en kör av röster. Att också fackföreningarna och till och med regeringen har ett litet delansvar faller tydligen ingen in av alla dem som yttrar sig oftast och mest högljutt. Jag tycker ändå att ett sådant delansvar är uppenbart. Om det skall värderas till 20 % eller 80 % kan göra detsamma. Huvudsaken är att inte glömma bort dess existens, därför att låglöneproblemet kan inte lösas om vi inte alla hjälps åt och alla gör en del offer.

Först och främst bör man hålla i minnet att inflationen, m.a.o. de nästan oavbrutna prisstegringarna, har sin rundliga skuld till att låglöneproblemet under 1960-talet upplevs som alltmera skärpt. Alla som inte kan hänga med i svängen p.g.a. ett svagt förhandlingsläge, eller ingen förhandlingsposition alls, får finna sig i att deras lön inte stiger i takt med priserna och än mindre i takt med andras löner. Ansvaret för att stora medborgargrupper under 1960-talet inte har fått sina villkor förbättrade i den grad som de onekligen

varit värda faller därför till en del på alla som bär ansvar för inflationen. Vem vågar påstå att regeringen och fackföreningarna här går fria?

Låg lönsamhet

Men låt oss lämna denna sida av skuldfrågan. Antag något optimistiskt att ett visst mått av enighet råder om önskvärdheten av att förbättra de lågavlönades ställning. *Var skall pengarna tas?* Av företagsvinsterna svarar man slentrianmässigt. Oturligt nog råder för närvarande bland alla som försökt sätta sig in i saken stor enighet om att näringslivets investeringar är för små. Vi hänger inte riktigt med i den tekniska utvecklingen och den kaka vi har att dela på blir varken så stor eller så välsmakande som önskvärt och möjligt vore. "Vi investerar för litet därför att lönsamheten är för låg" säger företagarna själva. Varför inte tro dem när påståendet dels kan statistiskt bevisas och dels bekräftas av ökade svårigheter med sysselsättningen?

Nå men ansvaret för denna låga lönsamhet, det är väl ändå helt och hållet företagarnas eget? *Till en del* otvivelaktigt ja, till en annan del ligger också här ansvaret på andra händer. Låt gå för att vi företagare är en smula bakom flödet så där i största allmänhet. Vi tror det själva efter att ha låtit vårt undermedvetna påverkas av valrörelsens förkunnelse. Men ändå, ibland vaknar man utvilad med en obestämd men behaglig känsla av att den 100-procen-

tiga skulden minskat till 80 %. Vem stiger då fram och står för resten?

Men om företagsvinsterna inte är någon mjölkko, var skall då pengarna för att förbättra de låga lönerna tas? Av alla som har fått för stor standardförbättring under 1960-talet? Visserligen har jag aldrig träffat någon, men enligt aritmetikens grundregler måste de ändå finnas. De som menar allvar med sin förkunnelse får vara goda att dela med sig. När en känd fackföreningsledare säger att alla med inkomster över 40 000 kr/år nu skall avstå från varje förbättring en tid framöver, så bör vi hålla med honom på ett villkor. Nämligen att han sätter sig ner och räknar ut vilken obetydlig ökning av de sämst ställdas villkor detta räcker till och sedan vågar dra den obekväma slutsatsen att också alla i lönelägen mellan 20 000 och 40 000 kr/år måste dra sitt strå till stacken. Här är jag full av onda aningar beträffande slutresultatet av den just påbörjade avtalsrörelsen, alla pressens vackra Geijercitat till trots. Tekniken är denna, först in-tecknar man på omvägar hela det samhällsekonomiska utrymme för lönekostnadsökningar, som står till buds, sedan börjar man tala om återhållsamhet (andras) till förmån för dem som har det sämst ställt.

Högerprogrammet 1968

Man kan erinra om följande citat ur högerpartiets program 1968:

"Lika fullt kvarstår som betydelsefull frågan hur en eventuell framtida vä-

sentlig produktionsökning skall fördelas. De tekniska framstegen sker i oförminskad takt och naturvetenskapen ställer ständigt nya möjligheter till vårt förfogande. Helt inom möjligheternas gräns ligger tanken att de reella disponibla inkomsterna per individ om tjugo år kan vara minst 50 procent större än nu. Rimligt är att alla får någon del av denna standardökning, medan de sämst

ställda grupperna erhåller en betydligt större förbättring. Med all respekt för åsikten att lönebildningen ej kan styras måste ändå mänskliga värderingar och framtidsförhoppningar på en mångfald vägar påverka skeendet. Vad statsmakterna här gör, eller uraktlåter att göra, förblir alltid en viktig faktor i spelet i lika hög grad som organisationernas handlande.”

STATEN OCH NÄRINGSLIVET

Det bör utan vidare vidgås, att i den seiga kamp mellan å ena sidan ett relativt fritt fungerande näringsliv och å andra sidan statsauktoritetens krav på inflytande över detsamma, en kamp, som i så hög grad präglat vår tidsålder, den senare riktningen i intim förening med andra tidens folkrörelser gått segrande fram, så att, där det fria näringslivet ej helt bortsopats, staternas inre politik i olika schatteringar färgsatts av åtgärder, avsedda att påverka det ekonomiska livets funktion. Men samtidigt manar till eftertanke iakttagelsen, att i de länder, där statens inflytande över näringslivet nått längst, folkvälståndet samtidigt står lägst.

Civilingenjör Erik Olson i Svensk Tidskrift 1938